

VOORBEELD CASUS

“Hoe ver mag je gaan in vrijheid van meningsuiting?”

een socratisch gesprek uitgeschreven

Hieronder tref je een beschrijving van een socratisch gesprek van ca. 1 1/2 uur, in 5 stappen. Voor de volledigheid eerst nog even de gesprekstappen:

STAPPEN SOCRATISCH GESPREK

VRAAG/UITSPRAAK. Het gesprek begint met een vraag of uitspraak over een thema. Iemand beweert iets. We vragen ons af of dit zo is —> Wat gaan we onderzoeken?

ONDERZOEK. Ofwel concretisering: welke concrete ervaring van de spreker (feiten) ging vooraf aan zijn/haar uitspraak of vraag? Deelnemers vragen socratisch* door naar feiten van deze ervaring. Blijf bij dezelfde ervaring. Is de uitspraak van de spreker daarna nog steeds dezelfde?

VERPLAATSING. Alle deelnemers verplaatsen zich in het voorbeeld van de spreker, doen zelf een uitspraak en beargumenteren deze.

ARGUMENTEN. Vergelijken van ieders uitspraken en argumenten. Vraag socratisch* door op de gebruikte argumenten.

CONCLUSIE. Is er consensus over de uitspraak? Wat gaat ons aan het hart in dit gesprek? Wat leren we eruit en hoe willen we ons in de toekomst gedragen?

*Socratisch vragenstellen en argumenteren is iets dat je moet leren. Het is zowel een gesprekshouding als een methodiek. Zie hieronder enkele regels voor socratisch vragenstellen.

ENKELE REGELS

Stel je oordeel uit

Luister nauwkeurig

Wees concreet/ vraag naar de feiten

Denk zelf, verlaat je niet op kennis of autoriteit van anderen

Verdraag het niet te weten

Stel je empathie uit

Gebruik in je vraag de woorden van de voorbeeldgever

VERSLAG VAN DIT SOCRATISCH GESPREK

1.DE VRAAG

De vraag die in dit socratisch gesprek voorlag was:

“Hoe ver mag je gaan in vrijheid van meningsuiting?”

Achtergrond van deze vraag wordt gevormd door de dilemma's die kunnen ontstaan bij een botsing van culturen. In hoeverre houd je vast aan je eigen gewoonte om vrijuit te spreken, wanneer dit botst met de gewoonte van degene tegen wie je spreekt?

2.HET VOORBEELD

Uit de voorbeelden van de aanwezigen wordt dat van Titia gekozen. Haar casus is, kort omschreven, als volgt:

Titia werkt als projectmanager bij een mensenrechtenorganisatie. Ten behoeve van verbetering van onderlinge banden en culturele uitwisseling organiseert ze regelmatig missies naar Afrikaanse landen. Dit keer vond een ontmoeting plaats tussen invloedrijke mensen uit de Randstad en de hoofdstad van Kameroen, Yaoendé.

Het bezoek zou worden afgesloten met een aantal presentaties en een diner op de laatste avond. Titia was een van de sprekers op die avond.

Thuis in Nederland had zij haar speech voorbereid en was vastbesloten geweest het onderwerp homoseksualiteit ter sprake te brengen. Het is bekend dat homoseksualiteit in Kameroen taboe is.

Bij de laatste voorbereidingen van haar speech heeft ze haar tekst over homoseksualiteit toch maar geschraapt. Ze stelt zichzelf achteraf de volgende vraag:

“Hoe ver mag je gaan in vrijheid van meningsuiting?”

Vraagronde: vraag naar relevante feiten en beweegredenen

Na deze korte omschrijving van het voorbeeld stellen de deelnemers (feit) vragen aan Titia. Het doel van deze vraagronde is:

- om de situatie in detail, 'als een filmpje' voor je te zien, zodat iedereen zich straks in Titia's situatie zal kunnen verplaatsen en een eigen standpunt zal kunnen formuleren.
- om te achterhalen wat het hittepunt in het voorbeeld is. Dwz. het moment waar het om draait voor beantwoording van de vraag

“Hoe ver mag je gaan in vrijheid van meningsuiting?”

In deze vraagfase komt het aan op de socratische houding. Hier gaan deelnemers oefenen met het stellen van vragen zonder te oordelen, zonder aannames of interpretaties en zonder hypothetische situaties op te werpen. Eerst wordt alleen naar feiten gevraagd (wat werd er gedaan, gedacht en gevoeld?) en later ook naar beweegredenen (wat maakte dat iemand dat dacht/deed). Alleen als de vragenstellers neutraal doorvragen krijgen ze de echte informatie boven om zich straks in Titia's situatie te verplaatsen. Ik zal

hieronder achter de vragen aangeven wat voor vragen dit waren en of ze allemaal socratisch waren.

Vraag: Waar was het etentje? (feitvraag)

Titia: Bij de burgemeester van Yaoendé thuis

Vraag: Hoe was de onderlinge sfeer geweest in de dagen van het bezoek? (feitvraag)

Titia: Heel goed. Er werd vriendschappelijk gesproken over van alles en nog wat.

Vraag: En over homoseksualiteit?

Titia: Ook dat werd af en toe terloops, zo tussen de regels door door sommige Nederlanders besproken heb ik begrepen.

Vraag: Waar gingen de andere praatjes over die avond?

Titia: De sprekers vertelden wat zij doen. Wat ze hebben gezien in de afgelopen dagen. Wat ze daarvan meenemen. Wat mensen eraan kunnen hebben.

Vraag: Wat was het doel van je missie? (feitvraag)

Titia: Dat is altijd mensenrechten bevorderen.

Vraag: Maar ben je dan niet verplicht aan je missie om homoseksualiteit officieel te bespreken? (Interventie...dit is een suggestieve vraag. Probeer er een echte vraag van te maken.)

Vraag opnieuw: Wat was de reden dat je homoseksualiteit uit je praatje schrapt? (vraag naar beweegredenen)

Titia: Toen het naderde vond ik dat ik het niet kon riskeren om het officieel te noemen.

Vraag: Wat riskeerde je daarmee?

Titia: Ik zou de Afrikanen en onze gastheer, in verlegenheid hebben gebracht.

Vraag: En wat is het risico daarbij?

Titia: Dat ik de relatie verpest en dat de missie niet alleen mislukt maar ook geen toekomst meer heeft.

Vraag: Zijn er nog andere heikele punten die onbesproken bleven?

Titia: Ja, de polygamie van de mannen.

Vraag: Maar het gaat hier toch juist om het bespreekbaar maken van deze wantoestanden? (Interventie. Eigen interpretatie van de situatie. Vraag alleen naar de feiten.?)

Vraag opnieuw: Was je achteraf tevreden over je praatje?

Titia: Nee, helemaal niet. Ik twijfel nog steeds of ik het goed heb aangepakt.

3. VERPLAATSING IN HET CENTRALE MOMENT / hittepunt

We willen nu een concreet moment binnen de ervaring van Titia vinden, waarin de vraag, *“Hoe ver mag je gaan in vrijheid van meningsuiting?”* voor haar het meest relevant was. Het benoemen van zo'n concreet moment maakt het ook mogelijk voor de andere deelnemers om zich goed in de situatie van de voorbeeldgever te verplaatsen en zelf een uitspraak te doen. Titia vond dat het hittepunt lag op de avond voorafgaande aan het diner, op het moment dat ze in haar hotel haar praatje zat fijn te slijpen. Op dat moment had ze de tekst over homoseksualiteit geschrapt.

Alle deelnemers gaan zich nu verplaatsen in de schoenen van Titia op dat moment, in de situatie en de rol van Titia, maar 'als zichzelf', met hun eigen karakter en gewoonten. Ten behoeve van de verplaatsing worden de volgende vragen aan de deelnemers gesteld:

‘Als jij je in de schoenen van Titia zou bevinden tijdens het hittepunt:

1. Wat zou jij voelen?
2. Wat zou jij denken?
3. Wat zou jij doen?

Schrijf je antwoorden op een vel papier.

Aansluitend hierop worden deelnemers gevraagd om een uitspraak te doen ten aanzien van de uitgangsvraag en daarbij hun antwoord te beargumenteren aan de hand van de casus.

NB Bij de argumentatie moet gebruik worden gemaakt van feiten uit de casus, eventueel aangevuld met eigen algemeen argumenten.

4. ANTWOORD/ARGUMENTATIE

Als gespreksleider laat je als dat relevant lijkt eerst een gesprek ontstaan over de antwoorden op de vragen naar ‘voelen, denken en doen’ voordat je verder gaat naar beantwoording van de uitgangsvraag. Enkele antwoorden op ‘voelen, denken, doen’ waren:

“Het zou voelen alsof me de mond wordt gesnoerd”

“Onderzekerheid, twijfel”

“Kan ik geen manier vinden om het te bespreken zonder schade te berokkenen?”

“Wat moet vanaf nu mijn strategie zijn om het bespreekbaar te maken”

“Ik laat mensen die homoseksueel zijn in de steek”

“Ik neem me voor dit op een andere manier bespreekbaar te gaan maken”.

“Ik vraag me af of ik dit voor mezelf wil zeggen -om niet laf te zijn- of omdat het bijdraagt aan de missie”.

Vervolgens worden de antwoorden op de uitgangsvraag, plus de argumenten gebaseerd op de casus, genoteerd:

Antwoorden op:

“Hoe ver mag je gaan in vrijheid van meningsuiting?”

1. *“Je mag ver gaan, wil je echter succes hebben is het belangrijk dat je de dialoog bevordert.”*

2. *“Je mag heel ver gaan. Je kunt het nu op de kaart zetten al is het een heikel punt.*

Homoseksualiteit is een groot mensenrecht principe.”

3. *“Je vrijheid van meningsuiting verschilt per situatie. De context bepaalt het morele kader. Hier ben je op bezoek in een situatie met een duidelijke morele context”*

Nu worden de antwoorden vergeleken. Waar antwoorden verschillen wordt de argumentatie die daarbij hoort vergeleken.

Wat is het verschil tussen de antwoorden? En wat zijn de vooronderstellingen die onder de antwoorden liggen?

Bij antwoord 1.

Hier wordt vooral gekeken naar het doel van de missie op langere termijn. Misschien moet je nu iets opofferen om gelijkwaardige partners te blijven, respect te hebben over en weer en op termijn hier wel over te kunnen praten.

Bij antwoord 2.

Dit is de eerste neiging. Als je het nu niet doet, wanneer dan wel? Dit bespreken betekent altijd een botsing. Als je botsingen wilt vermijden hoef je niet eens aan zo'n missie te beginnen.

Bij antwoord 3.

Je weet als spreker dat je de morele grenzen van de gastheer overtreedt en maakt als het ware misbruik van je positie als spreker. Je zou het dan officieel aankaarten, terwijl de andere partij, gegeven de gevoeligheid van het onderwerp, niets terug kan zeggen. Dan beledig je mensen. Je moet dit in een meer gelijkwaardige, minder formele, situatie bespreken.

5. DE ESSENTIE

We ronden af door eenvoudig te vragen naar 'wat hier nu eigenlijk speelt' en 'wat gaat jou hier aan het hart?'

Een van de uitspraken waar de meesten zich in konden vinden was:

"Je kunt jouw normen niet doordrukken bij de ander. Je moet zoeken naar een situatie waarin je een gevoelig onderwerp op voet van gelijkheid, in dialoog, kunt bespreken."

Augustus 2016

Marlou van Paridon, MA
Het Socratisch Gesprek,
info@hetsocratischgesprek.nl
06-46015715